

Wiadomości

Czwartek, 9 czerwca 2011

"Skarby św. Klemensa" - nowa ekspozycja w Krypcie Kaplicy Morsztynów

Zasób skarbca wielickiego kościoła należy do najbogatszych wśród kościołów parafialnych w Polsce. Spośród nich w Małopolsce wymienia się Tarnów, Nowy Sącz i Olkusz. **Wystawa czynna jest od poniedziałku do piątku w godz. 9.00 - 17.00 oraz w sobotę w godz. 9.00 - 13.00. Serdecznie zapraszamy!**

Pierwsza Wystawa zawierała obiekty najstarsze, charakteryzujące się gotycką szatą, pochodzące z XV i XVI w. Obecna zawiera najciekawsze dzieła epoki Baroku powstałe w XVII i XVIII w. Zgodnie z intencją proboszcza parafii ks. kanonika Zbigniewa Gerle postanowiono najcenniejszy obiekt parafialnego skarbca - monstrancję gotycką pozostawić na wystawie, aby nie pozbawić możliwości zobaczenia jej przez licznie zwiedzających nasze miasto turystów.

Słynna monstrancja gotycka z 1490 r. z daru kanonika krakowskiego ks. Jana Borzymowskiego herbu Belina, administratora Żup Krakowskich w latach 1490 - 1496 zajmuje nadal centralne miejsce ekspozycji.

Warto bliżej przyjrzeć się temu dziełu. Monstrancja stoi na sześciolistnej stopie, posiada kapliczkowy nodus, architektoniczne retabulum z licznymi figurkami świętych i aniołów. Na polach liści stopy widzimy grawerunki przedstawiające Matkę Boską, św. Jana Ewangelistę, św. Jana Chrzciciela, św. Wojciecha, św. Klemensa oraz klęczącego fundatora Jana Borzymowskiego z tarczą herbową. Nodus zawiera wewnątrz posążki aniołów trzymających narzędzia Męki Pańskiej. Wyrastające powyżej trójdzielne retabulum monstrancji zawiera, wśród bajkowej, misternej architektury reservaculum w postaci płaskiej, przeszklonej puszki otoczonej promieniami, ujęte od dołu i góry dwoma sześciobocznymi koronami. Górna korona stanowi podstawę wysokiej, ażurowej wieżyczki, w której dostrzegamy posążek Chrystusa ukazującego swoje rany, natomiast w szczycie - przedstawienie Pasji - Chrystusa na krzyżu a pod nim stojące figurki Matki Boskiej i św. Jana. Z kolei boczne człony retabulum mają postać czterech wieżyczek, dwóch większych wyrastających z ramion i mieszczących wewnątrz figurki świętych oraz dwóch mniejszych na skrajach, jakby zawieszonych w powietrzu.

Gotycka architektura złożona z elementów połączonych niewidzialną konstrukcją, charakterystyczny ornament w postaci liści akantu, winorośli, rozet, żabek i kwiatonów, wykonana niezwykle misternie, przy zachowaniu doskonałych proporcji decyduje o wysokiej wartości artystycznej dzieła. Jakkolwiek nie znamy jej autora, wiadomo nam, że sława jego kunsztownej pracy znalazła już w XVI w. naśladowców w kręgu krakowskim, a kilka przykładów zachowało się do naszych czasów m. in.: monstrancja z 1534 r. w kościele Benedyktynek w Staniątkach, W Będzinie z pocz. XVI w. i późniejsza, z 1599 r.

w Niepołomicach. Także współcześni badacze i znawcy sztuki złotniczej zgodnie stwierdzają, że monstrancja wielicka należy do najcenniejszych dzieł złotnictwa gotyckiego w Polsce.

W Wielickim skarbcu przedmioty barokowe reprezentowane są szczególnie licznie i różnorodnie. Monstrancja św. Klemensa, z pocz. XVIII w. niezwykle bogato zdobiona należy do rzadkich a zarazem najpiękniejszych monstrancji tego typu w Małopolsce.

Osadzona na owalnej stopie posiada gruszkowaty nodus z figurą św. Klemensa - miniaturową rzeźbą o świetnych proporcjach, uchwyconym ruchu i szczegółach papieskiego stroju, trzymającego atrybuty męczeństwa - kotwicę i palmę.

Gęsto wybijany ornament wstęgowy przeplatany draperią z frędzlami, pokrywa stopę. W nim wkomponowane są przedstawienia ołtarzy ofiarnych oraz główki aniołków na tle muszli. Z kolei gloria złożona jest z potrójnej warstwy promieni o gwiazdzistym wykroju, na których zamontowano w szczycie dwie figurki aniołków z palmami męczeństwa. Reservaculum i wieńcząca całość korona zdobione są kamieniami szlachetnymi i półszlachetnymi.

Bardzo interesującym zabytkiem związanym również z głównym patronem kościoła jest relikwiarz św. Klemensa z 1 poł. XVIII w. Zawiera fragment kości udowej, włożony w pionowy pojemnik szklany o formie walca, ujęty w srebrne przykrywki, umocowany na stopie, ujęty w srebrne przykrywki, umocowany na stopie, ujęty uszakami - czyli dwoma pionowymi elementami po bokach. Cenna relikwia uzyskała tu równie cenne oprawę.

Wstęgowy ornament z motywami muszli i girlandów kwiatowych, pary główek aniołków pokrywają owalną, czterolistną, wysoko wysklepioną stopę. Uszaki półkoliste, złożone z trzech blach, z którymi środkowa, złożona i wycinana w formie promieni stanowi tło dla dwóch par aniołków trzymających palmy męczeństwa oraz ażurowego ornamentu. Zwieńczenie stanowią plastyczne atrybuty św. Klemensa - kotwica, krzyż, klucze „Piotrowe” i tiara papieska - przytrzymywane przez klęczącego aniołka.

Najważniejszą patronkę górników wielickich reprezentuje Relikwiarz św. Kingi z XVII w. Relikwiarz w kształcie sarkofagu, wsparty na wolutowych nóżkach, złożony z dwóch przeszklonych skrzynek nasadzonych piętrowo, posiada drewnianą konstrukcję, pokrytą srebrnymi ornamentowanymi listwami. Na skrzynce górnej nałożona jest plakietka imitująca tkaninę spływającą z czterech stron, z położoną nań poduszką, na której spoczywa korona książęca. Wnętrza skrzynek wyłożone są czerwonym suknem z atlasowymi białymi poduszeczkami przyszytymi złotym szychem, sznurami perełek i koralików. Do poduszek przytwierdzone są szczątki kostne.

Warto pamiętać, że wiara w opiekę św. Kingi nad kopalniami soli w Wieliczce i Bochni była tak silna, iż w momentach zagrożeń górnicy pielgrzymowali do jej grobu w Starym Sączu.

W osobnej gablotce możemy podziwiać sześć kielichów o przeważających cechach barokowych w kształcie i ornamentyce, które reprezentują również wysoki poziom artystyczny i znakomitą jakość wykonania.

Najstarszym z nich jest kielich ornamentowany arabeską, posiadający inskrypcję z datą 1633 r. fundacji Szymona i Katarzyny Wolnych. Posiada on niezwykle ciekawą dekorację. Powierzchnia stopy pokryta jest ornamentem ze stojącymi jakby w kręgu postaciami aniołów, pomiędzy którymi nałożono plakietki przedstawiające: św. Piotra z kluczem, św. Pawła z mieczem, św. Jana z kielichem z którego wysuwa się wąż. Na nodusie nałożone są figurki aniołów trzymających girlandy kwiatów a na koszyczku znajdujemy główki aniołków wkomponowane w ornament zwijany.

Nieco tylko młodszy jest kielich darowany przez Alberta Krupkę (wielickiego proboszcza), z 1649 r. Zastanawiające jest to, że na jego stopie znajdują się przedstawienia tych samych świętych co na poprzednim kielichu. Ażurowy nodus, złożony jest z pięciu kutyh herm ze sterczącymi główkami aniołków o charakterystycznym sterczącym loku nad czołem. Pokrywający kielich ornament małżowinowy z wolutami, liśćmi i kwiatami łączony jest z motywem lilii – godła herbowego ofiarodawcy. Tarcza herbowa znajduje się w tle postaci św. Piotra. Potwierdza ona przekaz historyczny zawarty w grawerowanym na krawędzi tekście oraz literach znajdujących się przy herbie „AK” i „PW”, które oznaczają: A(lbrecht) K(rupka) P(repozyt) W(ielicki). Jest to artystycznie znakomity obiekt, postaci świętych są opracowane rzeźbiarsko, ze szczegółami niemal portretowymi.

Ażurowy nodus złożony z herm z główkami aniołków posiada także Kielich z około poł. XVII w. Pokryte jest ornamentem małżowinowym, na koszyczku wmontowane są trzy główki aniołków, każda w innym ujęciu. Na głowach mają wysokie loki, pod szyją perełki. Cechy stylowe, jakość wykonania pozwalają na datowanie obiektu i świadczą o znakomitym warsztacie nieznanego złotnika.

Kielich bogato ornamentowany z 2 poł. XVII w. wyróżnia się nodusem figuralnym z postaciami świętych na tle nisz oraz mocno wystającymi hermami z główkami aniołków. Figurki świętych są pełno postaciowe: św. Mikołaj z trzema kulami, w stroju biskupim; św. Hieronim z lwem, któremu otwiera paszczę oraz święty biskup z pastorałem. W pokrywający stopę ornament roślinny wkomponowane są główki aniołków, a na koszyczku można dostrzec duże kwiaty tulipanów.

Równie wysoką wartość artystyczną reprezentuje Kielich z około poł. XVII w. Na stopie posiada przylutowaną tarczę herbową „Nieczuja” z grawerowanym godłem (pień drzewa z sękami i krzyżem wyrastającym z niego) i literami po bokach: „C” i „B”. Pokryty ornamentem wstęgowym, z charakterystycznym motywem przeplatania przez rozcięte wstęgi, zwijanymi eliptycznymi wolutami z główkami aniołków o zróżnicowanym układzie. Nodus ma ażurowy, złożony z pięciu herm z główkami aniołków, a na koszyczku znajdujemy stojące postacie czterech ewangelistów, wraz z przysługującymi im

atrybutami.

Kielich z XVII w. fundacji Hieronima Gortackiego Rajcy wielickiego, zdobiony na stopie i na nodusie jest wieńcem laurowym z taśmami i kwiatami, akantowymi liśćmi, zwijanymi i łamanymi wolutami, a nawet koszami i girlandami owoców. Na koszyczku wykończonym koronką wkomponowane są także główki aniołków.

Skarbiec wielickiego kościoła szczyci się posiadaniem unikatowych w Polsce zabytków - barokowej tacy i dzbana z 2 ćw. XVII w. autorstwa gdańskiego złotnika Krystian Paulsen (ur. ok. 1597 - zm. 1668). Przybył on do Gdańska w 1629 r. z Aalborg w Jutlandii. Dziełem tego mistrza są dwa srebrne dzbany, ofiarowane po rozejmie andruszowskim carowi Aleksiejowi Michajłowiczowi przez posła polskiego Stanisława Bieniewskiego, oraz trzeci podarowany za jego pośrednictwem przez Jana Kazimierza (obecnie z zbiorach Orużejnej Pałaty w Moskwie). Inny okazały dzban znalazł się w kościele w miejscowości Forsmark w Szwecji (wywieziony tam w czasie „potopu” szwedzkiego). Wielickie zabytki są jego jedynymi dziełami pozostałymi w kraju. Możemy więc podziwiać doskonałą technikę, śmiałe skomponowanie ornamentu traktowanego w sposób malarski, lśniący dwukolorowo - srebrem i złotem.

Na wystawie zaprezentowano również skromne lapidarium, wraz ze szczątkami ubioru trumiennego wydobytych w czasie badań w latach 90. XX w. Pochowanym tutaj członkom rodziny Morsztynów poświęcono tablicę marmurową identyfikującą postacie.

Szczególne zasługi przy badaniu i odtworzeniu zwiedzanej krypty mają dr inż. arch. Andrzej Gaczoł i obecny konserwator wojewódzki mgr inż. arch. Jan Janczykowski. Projekt techniczny adaptacji wnętrza wykonał architekt Bogdan Kulka. Wystrój ekspozycyjny mauzoleum urządzony został według plastycznej koncepcji Franciszka Rzepki i Jacka Jeża. Scenariusz i opracowanie wystawy sporządziła Elżbieta Kalwajtys.

Informacja: tel. 12 288-24-60, www.ckit.wieliczka.pl